

RÅTE

STUDIEMATERIELL FOR VGS

INNLEDNING

Lille er en voksen dame som bor helt alene i barndomshjemmet sitt. Der bruker hun dagene på å stelle søsterens minne-epletre og tenke minst mulig på livet. Kråka Gilbert er den eneste vennen hennes og hver dag rapporterer han om verden utenfor hagegrinda. Men Lille vil ikke ut i verden. Så da bestemmer verden seg for å komme til Lille.

Manuset er skrevet av Astrid Berg Hauge og ble utviklet gjennom debutantprogrammet til UNG TEKST ved Unge Viken Teater. Teksten er valgt ut blant flere manus i samarbeid med ungdommer fra dramalinjen på Lillestrøm videregående skole.

Hauge beskriver sceneteksten som en reise i hovedkarakterens søken etter egen identitet og frykten for å leve. Universelle temaer som vi alle, og kanskje særlig unge på vei ut av redet, kan kjenne seg igjen i. I oppgavene som vedlegges har vi valgt å konkretisere disse inn mot **identitet, angst for endring og sorg**. Begreper som er naturlige å sette i sammenheng med indre konflikter hovedpersonen, Lille, bærer med seg. Tolkinger blir likevel alltid til i møte med leseren, så vi håper oppgavene vil bidra til givende og interessante samtaler i klassen.

Forestillingen og læreplanen

Det tverrfaglige temaet «Folkehelse og livsmestring» står sentralt i alle fag gjennom skoleløpet. Som overordnet del i læreplanverket uttrykker det: «Livsmestring dreier seg om å kunne forstå og å kunne påvirke faktorer som har betydning for mestring av eget liv. Temaet skal bidra til at elevene lærer å håndtere medgang og motgang, og personlige og praktiske utfordringer på en best mulig måte»

I **norskfaget** handler «livsmestring» blant annet om å oppleve et mangfold av tekster. Disse tekstene «kan både bekrefte og utfordre elevenes selvilde, og dermed bidra til deres identitetsutvikling og livsmestring».

I dette studiematerialet har vi laget konkrete oppgaver knyttet til norskfaget på alle trinn i videregående. (VG1 -VG3).

Dette er enkle oppgaver som kan gjøres i forkant og /eller i etterkant av forestillingen. Vi har lagt vekt på oppgaver som kan gi en muntlig og skriftlig vurdering i faget.

« Dette er en forestilling som tar for seg alt det rare vi gjør når vi er redde for det vi ikke har kontroll over - både livet og døden. »

Regissør Tiril Pharo

INNSIKT

Astrid Berg Hauge

Astrid Berg Hauge (f. 1998) er dramatiker og manusforfatter utdannet fra Westerdals Institutt for film og medier. I 2022 var hun en av Unge Viken Teaters debutanter i UNG TEKSTS utviklingsprogram for nye dramatikere. "Råte" er hennes debutantverk hos oss.

PÅ SCENEN

Frida
Snipsøy Holøs

Marianne
Hetland

Kornelia
Melsæter

Kristoffer
Nicolaysen

Regi: Tiril Pharo

Scenograf/kostyme/lysdesign: Agnethe Tellefsen

Dramaturg: Lina Killingdalen

Komponister: Kornelia Melsæter, Kristoffer Nicolaysen

Del 1: Oppgave i forkant av teaterbesøket

VG1-VG3

1. Diskuter i grupper:

Forestillingen du skal se heter *Råte*. Hva betyr ordet? Hvilke assosiasjoner/konnotasjoner får dere til tittelen? Hva tror du at stykket handler om?

2.1 Unge Viken Teater skriver i innledningen at *Råte* tematiserer identitet, angst for endring og sorg. På hvilken måte kommer disse temaene frem i de vedlagte tekstene?

Vedlegg:

- a) Utdrag fra fra «Dødsfall – sorg, sorgreaksjoner og bearbeiding» - Helsenorge.no
- b) Karin Boye: Diktet «Ja visst gör det ont», fra *För trädets skull*, 1935
- c) Lars Ove Seljestad: ”Livet sa ein dag», fra *Lyden av stein som flyttar seg under vatn*, 2020 og Hege Susanne Bergan: «Når du blir voksen», fra *Levepistolen* 2018
- d) Albert György, *Melancholy*, 2018, Genfersjøen, Sveits

Les og diskuter vedleggene i grupper/klassen.

2.2 Nærlesning av diktet «Et rom står avlåst» av Kolbein Falkeid (Vedlegg e)

- a) Hva kan ha skjedd med den som jeg-personen lengter etter i diktet til Falkeid?
- b) Hvilket inntrykk får du av forholdet mellom jeg-personen og “du” i diktet? Begrunn med eksempel fra diktet.
- c) Hvordan tolker du at “et rom står avlåst” inne i kroppen til jeg-personen? Hva er det inne i rommet som «står avlåst»?
- d) Forfatteren bruker mange språklige bilder knyttet til været. Hvilken virkning har det? Vis med eksempler.
- e) Hva betyr det at jeg-et i diktet går alene med «vranglynnet» sitt?
- f) “Tomheten svarer aldri” er også et språklig bilde. Hvordan tolker du det?
- g) I kunsten benyttes ofte bilder og symboler for å beskrive og forklare det vi føler og kjenner på. Diskuter om diktet og skulpturen til György får fram noe om sorg og savn som artikkelen ikke gjør.

Del 2: Oppgaver i etterkant av forestillingen

VG1

Fra læreplanen: (...) lese, analysere og tolke nyere skjønnlitteratur

1. Diskusjon i grupper:

- Beskriv forholdet mellom Lille, Sara, Naboen og Gilbert
- Hva opplever du at Råte tematiserer?
- Er Gilbert og Sara virkelige eller symboliserer de følelser/konflikter i hovedpersonen? Diskuter og begrunn tolkningene deres.
- Trekk frem elementer på scenen (scenografien) som kan symbolisere temaer i stykket.

2. Skriveoppgave:

Velg deg ut ett av alternativene under:

1

- Forestillingen *Råte* av Astrid Berg Hauge, Unge Viken Teater
- Kolbein Falkeid: Diktet «Et rom står avlåst», fra *En annen sol*, 1989 (vedlegg e)

2

- Forestillingen *Råte* av Astrid Berg Hauge, Unge Viken Teater
- Lars Ove Seljestad: Diktet "Livet sa ein dag», fra *Lyden av stein som flyttar seg under vatn*, 2020 (vedlegg c)

3

- Forestillingen *Råte* av Astrid Berg Hauge, Unge Viken Teater
- Hege Susanne Bergan: «Når du blir voksen», fra *Levepistolen* 2018 (vedlegg c)

Skriv **et kortsvar** (eller en lengre tekst) der du gjør rede for tema og sentrale virkemidler i diktet og forestillingen.

VG2:

1. Diskusjon i grupper:

- Beskriv forholdet mellom Lille, Sara, Naboen og Gilbert
- Hva opplever du at Råte tematiserer?
- Er Gilbert og Sara virkelige eller symboliserer de følelser/konflikter i hovedpersonen? Diskuter og begrunn tolkningene deres.
- Trekk frem elementer på scenen (scenografien) som kan symbolisere temaer i stykket.

2. Jobb videre med temaet "sorg" gjennom å utforske hvordan dette framstilles i tekster fra norrøn tid og i dag. Bruk hele eller deler av dette undervisningsopplegget fra [NDLA](#) [NDLA Sønnetapet i "Gjennom natten" og "Egilssaga"](#)

Fra læreplanen: *Lese norrøne tekster i oversettelse og sammenligne dem med tekster fra nyere tid*

VG3

1. Diskusjon i grupper:

- Beskriv forholdet mellom Lille, Sara, Naboen og Gilbert
- Hva opplever du at Råte tematiserer?
- Er Gilbert og Sara virkelige eller symboliserer de følelser/konflikter i hovedpersonen? Diskuter og begrunn tolkningene deres.
- Trekk frem elementer på scenen (scenografien) som kan symbolisere temaer i stykket.

2. Skriveoppgave:

Vedlegg/kilder:

- Utdrag fra [Dødsfall – sorg, sorgreaksjoner og bearbeiding - Helsenorge](#) (vedlegg a)
- Kolbein Falkeid: Diktet «Et rom står avlåst», fra *En annen sol*, 1989 (vedlegg e)
- Forestillingen *Råte* av Astrid Berg Hauge, Unge Viken Teater

Alle tekstene over tematiserer bearbeidelse av tap og livet etter. Skriv et essay der du utforsker og reflekterer over innholdet i tekstvedleggene

3. Fordypningsoppgave: Muntlig eller skriftlig vurdering

Vedlegg/kilder:

- *Muleum* av Erlend Loe, 2007 (roman)
- *Naiv. Super* av Erlend Loe, 1996 (roman)
- Forestillingen *Råte* av Astrid Berg Hauge, Unge Viken Teater

eller

- *Isslottet* av Tarjei Vesaas, 1963 (roman)
- *Sorg er den greia med fjær*, Max Porter, 2017 (roman)
- Forestillingen *Råte* av Astrid Berg Hauge, Unge Viken Teater

Skriv en fordypningsoppgave eller lag en muntlig presentasjon der du sammenlikner hvordan verkene over fremstiller ulike måter å mestre livet på.

Fra læreplanen:

- utforske og reflektere over hvordan tekster fra den realistiske og den modernistiske tradisjonen framstiller menneske, natur og samfunn
- skrive essay som utforsker og reflekterer over innhold i tekster
- skrive litterære tolkninger og sammenligninger

VEDLEGG

a)

Hva er sorg?

Sorg er en helt normal reaksjon når du mister noen som er viktig for deg. Sorg oppleves og bearbeides forskjellig fra person til person, og det er ingen riktig eller gal måte å sørge på.

For de fleste vil de første dagene etter dødsfallet føles uvirkelige. Som om det ikke kan være sant det som har skjedd. Når den uvirkelige følelsen etter hvert slipper taket, kan følelser som savn og lengsel bli sterke. Med tiden blir disse reaksjonene vanligvis mildere.

Sorgen kommer ofte i bølger, og kan ta tid. Å sørge handler ikke om å "komme over det", men om å lære seg å leve med savnet av den du har mistet.

Selv om vi håndterer sorg forskjellig, vil de fleste veksle mellom å nærme seg det som har skjedd, gradvis akseptere og venne seg til det, og deretter bevege seg videre i livet.

Savn, lengsel og smerte

Savn, lengsel og smerte kan ofte kjennes sterkere etter begravelsen, når hverdagen kommer og det blir mindre oppmerksomhet rundt dødsfallet. For mange er perioden fra tre til ni måneder den tyngste. Du omgis av minner om den som har gått bort, og går for første gang gjennom høytider, bursdager og andre merkedager uten den døde. Det daglige savnet og lengselen kan føles uutholdelig, samtidig som du kan kjenne på ensomhet fordi få forstår hvordan du virkelig har det.

Når du savner noen veldig mye, kan det føles som om den avdøde er til stede i rommet. Følelsen av nærhet kan gi trøst, men kan også virke skremmende. Tidlig etter dødsfallet kan nærheten gjøre lengselen mindre intens. Hvis du holder den avdøde like nær i tankene måned etter måned, kan det hindre at du venner deg til livet uten den døde.

Fra Helsenorge.no "Hva er sorg?"

b)

Ja visst gör det ont

Ja visst gör det ont när knoppar brister.
Varför skulle annars våren tveka?
Varför skulle all vår heta längtan
bindas i det frusna bitterbleka?
Höljet var ju knoppen hela vintern.
Vad är det för nytt, som tär och spränger?
Ja visst gör det ont när knoppar brister,
ont för det som växer
och det som stänger.

Ja nog är det svårt när droppar faller.
Skälvande av ängslan tungt de hänger,
klamrar sig vid kvisten, sväller, glider -
tyngden drar dem neråt, hur de klänger.
Svårt att vara oviss, rädd och delad,
svårt att känna djupet dra och kalla,
ändå sitta kvar och bara darra -
svårt att vilja stanna
och vilja falla.

Då, när det är värst och inget hjälper,
Brister som i jubel trädets knoppar.
Då, när ingen rädsla längre håller,
faller i ett glitter kvistens droppar
glömmer att de skrämdes av det nya
glömmer att de ängslades för färden -
känner en sekund sin största trygghet,
vilar i den tillit
som skapar världen.

Karin Boye, *För trädets skull*, 1935

c)

Livet sa ein dag

Livet sa ein dag til meg.
Vesle son, du burde leva
meir. Leva som berre fan.
Finna deg ei jenta. Stå på
og svinga deg. Nyta livet
mens du har det. Ta imot
eit godt råd frå ein som har
vore med på det før, sa
Livet og flirte lik ei dørvakt i
ein gammal b-film.

Som ein sterk motstandar
av autoritetar, svara eg:
Kva har du med det å
gjera? Det er mitt liv, er det
ikkje? Skal eg oppfylla dine
krav og forventningar?
Kven trur du at du er?

Så, så, sa Livet og flirte lik
ein pastor i ei amerikansk
lykkekyrkje. Kva skal du
med meg om du ikkje trur
på meg?

Lars Ove Seljestad, *Lyden av stein som
flyttar seg under vatn*, 2020

Når du blir voksen

Når du blir voksen skal ingenting
falle ut av tortillaen

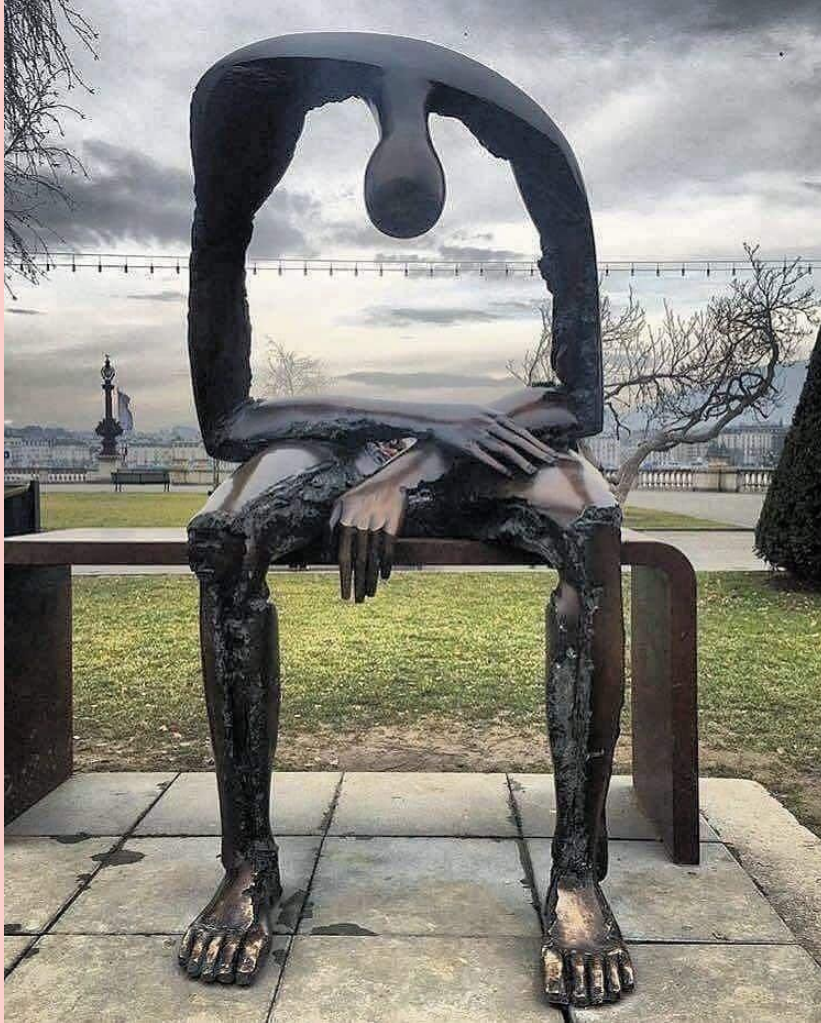
vi prøver å forberede deg på at det
nok vil falle ut litt likevel

men for all del: fortsett dyng på med
ost og drømmer

har du ikke sett det for deg kan det
aldri bli akkurat sånn

Hege Susanne Bergan, *Levepistolen*, 2018

d)

[Melancholy by Albert György – travels with my art \(wordpress.com\)](https://travelswithmyart.wordpress.com)

e)

Et rom står avlåst

Jeg lengter etter deg.
Et rom står avlåst i kroppen min.
Alle tingene dine fins der og avtrykkene
av det korte livet ditt, flyktige
som skygger på snøen i måneskinnet.
Nøkkelen har jeg og går inn
med sekunders mellomrom. Jeg tar på alt
og taler uten ord med tomheten,
en kronisk lytter.

Jeg lengter etter deg
også fordi du var likest meg. Uten deg
går jeg alene med vranglynnet mitt.
Alt som var fint i meg og nå falmer
bar du som en tidlig sommerdag, et flott
langtidsvarsel. Også lavtrykkene mine
langt vest i deg kunne hope seg opp.
Av og til
kolliderte vi og værlagene våre. Skybrudd
og solgangsbris tørnet sammen. Men oftest
hang dagene våre som enige
søskenperler på kjedet.

Lengter etter deg.
Hverken vær eller dager løper mer.
Og tomheten svarer aldri.

Kolbein Falkeid, En annen sol, 1989

VIDERE FORDYPNING

Ønsker dere å jobbe videre med tematikken? La dere inspirere av Verdensdagen for psykisk helse og det aktuelle opplegget på deres nettside. Kanskje kan årets tema Vi trenger å snakke mer sammen. #gi8minutter diskuteres i sammenheng med det dere har sett?

<https://www.verdensdagen.no/>

Å føle at du lever et meningsfullt liv er et grunnleggende behov og virker beskyttende under både livskriser og andre kriser. Personer som opplever mening i livet, er også mindre sårbare for å oppleve alvorlig ensomhet, kognitiv svikt, depresjon og avhengighet.

www.verdensdagen.no

«Råte», kreditering

Av Astrid Berg Hauge

Regi Tiril Pharo

Skuespillere Marianne Hetland, Kornelia Melsæter, Kristoffer Nicolaysen og Fride Snipsøy Holøs

Scenografi, kostymer og lysdesign Agnethe Tellefsen

Dramaturg Lina Killingdalen

Komponister Kornelia Melsæter, Kristoffer Nicolaysen

Prosjektleder UNG TEKST Øystein Ulsberg Brager.

Spørsmål?

Ta kontakt med formidler Sofie Røger på

sofie@ungeviken.no

UNGE VIKENTEATER

Unge Viken Teater er et teater for barn og unge og de voksne i deres liv.